

FOLYÓIRATOK SZEMLEJE.

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei.
Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Gulyás Pál, Halász
László, Pintér Jenő.*)

I. Folyóiratok.

Athenaeum. — 1928. évf. 5—6. sz. Brandenstein Béla báró: *A tragikum lényege az értékhordozó magabizás és a tragikus, megrázó bukás: a magabizás összeomlása.* Ez a tragikum lehet egy nagy hős hatalmas állásfoglalása, de lehet csupán egy gyöngéd nő léleknek Istent elfelejtő vagy nem teljes mértékben figyelembevevő, világos vagy homályos önmagában való megnyugvása, illetőleg ennek akarása: mindkét eset magabizás és tragikus. És e kettő között végtelen a mindenféle átmenetek száma. Csupán értékei menthetik meg a magabizó szellemet pusztulásában. Semmiféle érték el nem múlik. A magabizó tragikus jellem vagy értékei sem pusztulnak végleg el. A bukásban kiégett a lélekből magabizása, fogyatékos önző lénye: így megtisztult. Ez a katharzis, melyet először a tragikus személy maga, másodszer a tragikus sorsban vele együttérző él át.

Budapesti Szemle. — 1928. évf. 9. sz. Császár Elemér: *A magyar irodalomtörténet százéves fejlődése.* (Megjelent önállóan: Irodalomtörténeti Füzetek. 29. szám.) — 10. sz. Bajza József: *Horvát eposz Kálmán királyról.* Kanavelics Péter horvát költő (1637—1719) magyar vonatkozású hősköltésének beható ismertetése. Az eposz címe: Szent István trauai püspök és Kálmán király.

Déliháb. — Képes színházi hetilap. 1928 évf. 51. sz. Dr. gróf Klebelsberg Kunó: *Művészet és technika.* „A technikai kultúra révén nemzetközi motívumok szüremlenek be a művészetünkbe. A nagy slágerek többnyire idegen filmek, a koncerteket túlnyomóan idegenből fogják fel rádión. Ezzel szemben az élő művészet van hivatva a nemzeti gondolatot képviselni.”

Egyetemes Philologiai Közöny. — 1928. évf. 4—10. sz. Boda István: *Arany János „különös természete” és az Arany-balladák megrendült lelkű hősei.* (II.) Arany levelezése a költő kedélybetegségének érdekes, új fejlődésrajzát tükrözi. A költő egész lelkivilágának állandó és legmélyebb jellemzője egy, gyökerében soha meg nem változtatható mély sajátság: a benyomások iránt való túlságos érzékenység. De nem nehéz valami enyhén hiszterikus színeződésre is reátalálni Arany tüneteiben. Egyéni alkatanak ide tartozó vonásai s a balladák újra vizsgálása után jobban megvilágosodik előttünk az aktívabb, diadalmasabb Arany is.

Erdélyi Helikon. — 1928. évf. 7. sz. Németh László: *Tóth Arpd.* A korán elhunyt költő lírai törekvéseinek meglehangú ismertetése.

Élet. — 1928. évf. 9. sz. Brisits Fr.: *Ady és a miszticizmus.* A kérdés megvilágítása szempontjából elkülönítendőnek tartja Ady vallásos életszándékát a stíluszándékától, s azt az Adyt, aki nyugtalanul keresi önmagát, attól az Adytól, aki új irodalmi utat törve, a pszichologizmus belsőbb tájékaire vezette a magyar költészetet. Tartalmilag a miszticizmusnak csak egy cseppét találja meg benne, s annak okát, hogy ez a csepp nem tudott lekiállapottá fejlődni benne, vallásfilozófiai eklekticizmusában, vagyis inkább blazirtságában jelöli meg. Hiányzott benne az egység fegyelme. Formailag azonban voltak benne elemek, amolyk egy tartalmi misztika kifejlesztésére alkalmasak lettek volna. — 10. sz. Brisits Fr.: *Pintér Jenő irodalomtörténet-írása.* Toldy Ferenc a nemzeti szellem egység-elvéből dedukálta egész módszerét, s az irodalomtörténetet művelődéstörténeti ténynek fogta fel. Gyulai Pál a történeti elvtől elválasztja az esztétikai elvszerűséget és az irodalomtörténetbe bevezette a lélektan filológiáját. Bodnár Zsigmond rendszerének termékeny vonása a fejlődés gondolatának hangsúlyozása. Beöthy Zsolt az irodalomtörténetet az esztétika szempontjával gyarapította. Minthogy azonban a művelvezet alanyiségében eltűnt a tárgyak irodalmi valóságának és önálló igényű létformájának tudata, Katona Lajos meghonosítja az összehasonlító irodalomtörténetírás módszerét. Pintér Jenő irodalmi szellemének alapvetése azonos Toldyval, de a történeti látásnak formailag összegező ideál-realizmusa mintegy szilárd felületté biztosította az irodalomtudomány történeti alapját. — K. Gy.: *Két Ady-anthologia.* Röviden megszövegezi a katolikus álláspontot az Ady-kérdésben. — 11. sz. Alszeghy Zs.: *Sarlósboldogusazonny.* Sik Sándor költői pályájának új természetét jellemzi. — 12. sz. Alszeghy Zs.: *Kortársaink.* A Hankiss János szerkesztésében megjelenő várlat célkitűzésének és eredményeinek kritikája. — 16. sz. Berényi László: *Komáromi János.* Irodalmi természetének részletes áttekintése. Megjelöli forrásait: gyermekélményei, a történelem, a nagy háború átélésében; megállapítja szubjektivizmusa és realizmusa mivoltát és egyénisége főerejének hármas tényezőjét jellemzi: mesterkéletlen egyszerűségét, művészi és mégis természetes naivtását, tiszteletet parancsoló őszinteségét. — Kovács György: *Más-e a magyar lélek a megszállott területen?* Györy Dezső verskötete kapcsán a felvidéki magyarság lelkét elemzi és alaprétegűl benne a mult tanulságait is okosan felhasználó emberzeretetet látja. — 21. sz. Pitroff Pál: *Andor József.* Emléksorok. — 23. sz. Brisits Fr.: *Bartóky József.* Megrajzolja életfelfogását és megállapítja, hogy irodalma elsősorban konkrét (tartalmi), másrészt reális, de felfogásában a poéta egyenlő a moralistával. Ebből a felfogásból magyarázza meséit és rajzolja meg alakvilágát.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1928. évf. 3—4. szám. Horváth Cyrill: *Középkori László-legendánk eredetéről.* (11. és bef. közl.) A középkori László-hagyományok legendás elemei egy történet kivételével már régebből is kimutathatók. E mesék idegenből valók s utólag tapadtak a szent király emlékéhez. Forrásaik nem ismeretesek, de bizonyos: 1. hogy nincs oly mű, melyre legalább nagyobb részük visszavezethető volna; 2. nem írták ki őket régebb forrásokból. hanem a nép tette rájuk kezét és tőle kerültek a föl-

jegyzőkhöz. Az „írott legendá”-ról megállapítható, hogy váradi ember munkája és nem készült előbb a XIII. század első felénél. — Oláh Gábor: *Csokonai*. I. Elele. II. Erzsévilága kedvos keverékét mutatja a szabadabb emberi műveltségért való rajongásnak és a természet apró szépségeiben való gyönyörködésnek. Szorelmi érzése egy kissé szentimentális; van benne sok friss vonás és bizonyos csíntalan érzékiség is. E sokhúrú lantról egy hang mégis hiányzik. A családi érzés néma Csokonainál. III Képelete: játékos képzelet, díszítő szerepe sokszor különvállik a költeményekben az érzelemtől; mint néha Shakespeare-nál, nála is önálló életet élnek a képek. Fantáziájának legérdekesebb sajáttsága az, hogy kicsinyít. Képeletének e játékos kedvessége a rokokó hatásából magyarázható. Nála a természet olyan, mint egy liliputi világ, amellyel óriási gyermekek üzik unalmukat. Képelete azért oly gazdag, mert a három főképzetesoport: a hangok, színek és a mozgások képzettömege együttthömpölyög alakuló felhőiben, e színes álomképekben. Jellemző rá valami bujdosó, incselgő kellem s ez nála nem öntudatlan (v. ö. Az én poezisom természetem s A pillangóhoz c. verseit). IV. Nyelve. Nyelvkínese nagyon gazdag s nem pusztán magyar szavakból áll: idegenek is feles számmal vegyülnek közé. E tarkaság oka: 1. az irodalmi divat; 2. a realitásna vagy érzéki lüheggre törekvés. De nemesak idegenből vett új szavakkal fejezi ki a ritkább fogalmakat, hanem vagy a nép nyelvélből vesz, vagy önmaga alkot megfelelő fogalomjelölést. Amit Ady Endre a XX. század elején tett a magyar költői nyelv megújítására, ugyanezt tette Csokonai a XVIII. század végén. A nyelvzenéjét először a görög és római költészet formáin át érezte meg. Az olasz hatással kezdődik költészetének játékosága és édeskés rokokó színe. Szereti a nyelvbeli ellentéteket, amelyek néha a parallelizmus sarkán forognak. Az ellentétek e fordulatossága teszi Csokonai nyelvét drámaivá. Legszebb képeiben csaknem mindig akció van megérzékítve. De nemesak szavaiban népies, hanem érzésében és gondolatában is. Nyelve általában gazdag, színes, zengő, magyar. V. Jelentősége. Csokonai: szellemi híd a XVIII. és XIX. század között. Konzervatív és egyben progresszív szellem. Költészetében egyforma ihlető és gazdagító szerepe van a görög-latin klasszicizmusnak, francia-német romantizmusnak és a magyar realizmusnak. Kérdés: mit adott az utána következő magyaroknak? Ha élete példáját vesszük, Petőfinél látjuk hatóerőnek. De a nagy nyelvűvész Vörösmarty sem ment el Csokonai költészetem mellett anélkül, hogy színt és zenét ne tanult volna a Dobrocen porába halt örökdiáktól. Arany János nyelvében Csokonai-szólamok lappanganak, sőt rokon gondolatszilánkokkal is találkoznak. De Csokonai hatása leszállt legújabb költőinkig s Adynál is kimutatható. Csokonai példaadója minden modern költőnek abban, hogy kell a ma legfrissebb szavait költőiekké esdítani s a ma legújabb fogalmait költőiekké avatni. — Spencder Andor: *Csiky Gergely, mint regényíró*. A regényírás Csikynak kísérlet volt, új forma keresése, hogy a társadalmat orvoslé tendenciáját az eddigiéktől eltérő költői eszközökkel juttassa kifejezésre. Egyébként benne a regényírótt determinálta a drámaírótt. Elbeszélő műveiben is ott emelkedik az átlag fölé, ahol mint drámaírótt: a meseszövében és a jellemzésben. De folytatkozásai ellenére is jelentős regényírótt. Egyfelől, mert eredeti, másfelől pedig, mert művei komoly célzatukkal, realitásukban is érdekes bonyodalumokkal, gondos jellemrajzokkal, színes és mozgalmas háttérrel az egykorú irodalom értékesebb természetéhez

tartoznak. — Dézsi Lajos: *Régi magyar verseskönyvek ismertetése*. [VIII.] A Körmendi-kódex. E verseskönyv összeírója Baksai (Baxai) Textor (Takács) György, körmendi iskolamester, aki 1684-ben jegyezte föl a benne megőrzött darabokat. A kódex eredetijét jelenleg a M. T. Akadémia kéziratára őrzi. — Dézsi Lajos: *Adatok Balassa Bálint életéhez*. Szkárossy György nyilatkozata a garamelléki káptalan előtt (1578. IX. 29.); Tiltóparancs Szkárossy Györgyöt illetőleg Balassa Bálint javára (1578. XII. 6.). Szkárossy György fölhivatik számadásának beadására (1578. IX. 14.) — Galamb Sándor: *Shakespeare-reminiscenciák Vörösmartyban*. Shakespeare hatásának nyomai Vörösmarty drámáiban. (Hamlet, Csongor és Tünde, Cillei és a Hunyadiak, Marót bán; Felsült szerelmesek, A fátyol titkai stb.). — Hegedüs Zoltán: Petőfi „Tündérka. and“ c. ismeretlen töredéke. Huszonkét — hatos jambusi — sorra terjedő töredék, melyet állítólag dr. Kommer Magda egyetemi asszisztens nagyatyja, Kóti József, Nagykőrösön Arany Jánostól kapott emlékül. A facsimilében is közölt, eddig kiadatlan vers mellett — tollpróbálgatás alakjában — Petőfi névalírása is ott látható. Voinovich Gézánnak a közleményt követő észrevételei szerint e töredék „címét látva lehetetlen a Tündérka. alomra nem gondolni; mintha elejének félretett kidolgozása lenne. Nem valószínű, hogy Petőfi kétszer őlt volna ennyire egyforma címmei... Az is érthetetlen, hogy e töredék eddig nem került nyilvánosságra, sem kiadásokban, sem a Petőfi-Társaság elé.“ — Waldapfel József: *A Boldog Szerelem és az első Regék történetéhez*. Péteri Takács Józsefnek 1803 május 10-én Légrády Imréhez írt soraiból kitűnik, hogy Kisfaludy Sándor a Regéket eredetileg a Boldog Szerelem énekeiül szánta s a Csobánc már 1803 tavaszán készen volt. Ezidőtájt foglalkozott a költő a Tátika tervével is. — Waldapfel József: *Csokonai, mint könyvtár-és-jelölt*. Mocsotzi Institoris Gábor pesti magyar könyvtár 1803 május 29-én költ. Csokonaihoz intézett leveleiből megállapítható, hogy Institoris felajánlotta számára debücenai képviselőt megfélemlő díjazással. — Horváth Konstantin: *Verseggy Ferenc néhány ismeretlen verse*. Adatközlés (magyar és francia versek) a zirci apátsági kéziratárban levő anyag alapján. — Gulvás József: *Anyos hatásához*. Utalás Anyos „Im koporsód ajtajánál...“ kezdetű versének egy kézirat, eddig ismeretlen szövegváltozatára. (Honnan került elő ez a kézirat?)

Képes Krónika. — Szépirodalmi hetilap. 1928. évf. 52. sz. Császár Elemér: *En és a méltóságos asszony vagy van-e magyar irodalom?* Párbeszéd jelenet annak bizonyítására, hogy a magyar irodalomnak nincs mit szégyenkeznie a külföldi irodalmakkal szemben. Olvasni kell kiváló íróinkat, nem pedig vakon dicsérni a divatos külföldi könyveket.

Literatura. — 1928. évf. 2. sz. Nil: *Poszthumusz találkozásom Ady Endrével*. Ismerteti a költővel való találkozásának egyes mozzanatait. — K. P.: *A muzsika professzor*. Tomori Anasztáz életének ismertetése. — Rónay Mária: *A ponyva írói és olvasói*. A füzetes regényeknek most is megvan a maga nagy olvasóközönsége. Az irodalmi értelemben vett nevesebb magyar írók nem tudnak jó ponyvaregényt írni, úgyhogy a velük tett kísérletek sikertelenek voltak. Ezzel szemben a németből vett fordításoknak és átdolgozásoknak nagy üzleti sikere van. — 10. sz. *Délamerikai magyar poeta*. Amint a Délamerikai Magyar Hírlap írja. Dél-Amerikában megjelent Chernel Gyula

magyar vörseksönyve. A szerző a magyar gyarmatos költészet útját óhajította egyengetni. Van könyvében vallásos költemény, háborús vers, irredenta költemény.

Magyar Család. — 1928. évf. 6. sz. *Feljegyzések Gárdonyi Gézáról.* A cikkből megtudjuk, hogy Erdősi József törökszentmiklósi elemi iskolai igazgató 200 lapra terjedő kötetben adta ki Gárdonyi Gézával töltött éveinek emlékeit.

Magyar Nyelv. — 1928. évf. 7—8. sz. Kniezsa István: *A magyar helyesírás a tatárjárásig.* (II.) Diphongusok. Mássalhangzók. — Ligeti Lajos: *Magyar kutatóút Mongolországba.* A szerző tájékoztatója három évre tervezett keleti utazásáról. — Gulyás Pál: *Az Orthographia Ungarica 1549 előtti kiadásairól.* Az eddigi feltevésekkel szemben valószínűbbnek látszik, hogy az Orthographia Ungarica-nak 1549 előtt csupán egy kiadása volt, s ennek 1529 és 1538 között kellett megjelennie. Hogy ez hol jelent meg, azt példány hiányában nem lehet megállapítani. — Csűrű Bálint: *Damosi tanu-callatás 1550-ből.* Nyelvtörténeti adat. — 9—10. sz. Kniezsa István: *A magyar helyesírás a tatárjárásig.* (III.) Mássalhangzók. — Csordás Mihály: *Balassa-e vagy Balassi?* Minden eddigi vitatkozás ellenére kétség uralkodik a kérdésben, hogy mi volt a XVI. század nagytehetségű lantosának neve: Balassa vagy Balassi Bálint? Az idevonatkozó vizsgálat bizonyosága szerint lehet szó Balassa Bálintról, de nem Balassiról, legfeljebb Balázsról vagy Balásziról. — Pais Dezső: *Szórvány-nyelvemlék; szöveg-nyelvemlék.* A külföldi vagy hazai eredetű kútfőkben és oklevelekben előforduló magyar szavak, szókapcsolatok meg tulajdonnevek nyelvtudományi új elnevezése ez lehetne: „szórvány-nyelvemlék“; „szöveg-nyelvemlék“ a. m. összefüggő szövegi nyelvemlék.

Minerva. — 1928. évf. 8—10. sz. Keresztúry Dezső: *A nemzeti klasszicizmus essay-irodalma.* Nemzeti klasszicizmusunkban (az antikizáló-klasszicista törekvések közös jellemzője) a keresztény-európai és a görög-római szellem küzdelme helyébe a sajátosan faji és az európai kultúra küzdelme lép. Kialakulásában három izület különböztethető meg. Kezdő fokán a költészetben a Falu jegyzője jelenti az áthajlást Eötvös érzelmességétől az ugyancsak romantikus színezetű, de tartalmilag realisabb, formailag klasszikusabb művészetéhez. A forradalom a második korszak kényszerű hatása. Az ötvenes-hatvanas évek minden ténye mögött Deák szelleme érezhető; Széchenyi s az ő szellemében kezd el az újjáépítés munkáját az „irodalmi Deákpárt“. A Budapesti Szemle klasszicizmusunknak különösen az essay fejlődése szempontjából legfontosabb orgánuma. A XIX. század elején új törekvések teszik nyugtalaná a magyar életet. Faji, ösztönös erők küzdelme indul meg Európa kultúrájának erőivel. A történelmi helyzet folyamánaképpen nemzeti klasszicizmusunk főtörekvése, hogy egységes szellemével valamilyen rendszerező elvet állítson a régi, az elvesztett helyére. Az így kifejlődött egyéniség-ideál legjellemzőbb vonása: a klasszikus mértéktartás. Egyéni életakarátát szabad öntudattal kapcsolja nagy erkölcsi törvények korlátaihoz. Második lényeges jegye e szellemnek: az egyéni és közös élet nagyfokú öntudatossága. Az intellektus, az öntudat kitartó tisztelésének függvénye nemzeti klasszicizmusunk hordozóinak az a vágya, mely önmaguk megismerésén túl eszméik és

művészetük teljes megismerésére irányul. A kollektív célzat s az írók tehetségalkata határozzák meg e kor esszé-jének alakí jegyeit. Kemény Zsigmondot mély szakadék választja el nemzeti klasszicizmusunktól és mégis általa válik teljessé képe. Valami hősi, az örökkévaló természeti erőkre kapcsolódó fatalizmus jellemzi Kemény világnézetét. „Élet és irodalom“ e. irodalompolitikai tanulmányorozatából látni hajlandóságát, hogy az irodalom jelenségeit is állandóan összefüggésbe hozza a közönséggel. Az ember- és világisméret mély-sége Kemény minden munkájában elhomályosul a kifejező eszközök nagy fogycatékossága miatt. Péterfy Jenő legszebb kifejezése annak a szellem-történeti egységnek, melyet lezár. A legnagyobb lelkek éles ösztönével ismeri fel az emberi nagyság és szépség tragikus voltát. Jelentősége abban van, hogy nemzeti klasszicizmusunk esztétikai látókörének tágitásán túl, azt a filozófia erővel újra megtermékenyíti. — Thienemann Tivadar: *Irodalomtörténeti alapfogalmak.* (III.) A szerző folytatólag közölt, nagyszabású tanulmányának e részlete a következő fejezetcímek szerint fejtegeti a tételt: C) Közeli közönség. III. A könyv. A) Állandó szöveg. — A kritikai szemlében Pukánszky Béla ír terjedelmes bírálatot Horváth Jánosnak „A magyar irodalmi népiesség Faludítól Petőfiig“ című munkájáról. Horváth — úgymond — mindvégig egyvonalúnak, részleteiben is folytonosnak látta az irodalmi népiesség fejlődését. A népiesség azonban maga is jelentékeny részben nyugati forrásokból táplálkozik, sőt általában világirodalmi jelenség. E tény hangoztatása után elismeri, hogy Horváth gondosan regisztrálja az eddig megállapított külföldi ösztönzéseket, de a világirodalmi irracionizmus „népies“ másodhajtsáitól és rejtettebb megnyilvánulásaitól mintha kissé mereven szegezne tekintetét a magyar népiesség mindvégig egységesnek látott fejlődésére. Ezt az észre-vételét bővöbben is kifejtve, annak a reményének ad kifejezést, hogy a részlet-kutatás nemsokára tisztázní fogja a népiesség „progresszív“ elemeit. Végül rámutat arra, hogy Horváth könyvének minden lapja eszmélkedésre, állásfoglalásra készlet s éppen e módszerformáló ereje folytán válik majd megbecsülhetetlen útmutatójává a magyar irodalomtudománynak.

Napkelet. — 1928. évf. 21. sz. Halász Gábor: *Arany János egyetemi tanársága.* (A költő kiadatlan levele.) Trefort Agoston 1876 január 21-én kérdést intézett Arany Jánoshoz, hogy elfogadná-e — a Toldy Ferenc halálával — a budapesti egyetemen megüresedett magyar irodalomtörténeti tanszéket. A költő gyenge egészségi állapotára való hivatkozással hátrította el magától a megtisztelő ajánlatot. — U. i. 23. sz. Németh László: *Babits lírája.* Példátlan az a formahabzsolás, amellyel Babits a hexametertől az Ady-versig, a makamától Petőfi híres trocheusáig minden formát magához cibált. Gyakran oly célokat tűz ki előbük, amelyek már nem forma-, de izgatott játékcélok: bonyolult refréneket, alig megoldható rímelhelyezéseket stb. Dikció-jában ugyanez a tünemény ismétlődik. Ami a formában túlterhelés volt: itt szójáték s a szójáték mintájára csinált, sokszor már kinos hangzásjáték. Képei is kétféle villanásúak. A szinte égivé párolt hasonlatok közt gyilkosan reális, szüksézsavúságukban is részletes képek robbannak föl. Babits költői hangja kettős: felhangjai külön szólamhá alakulnak; amikor elbeszél, kihalljuk azt, aki az elbeszélést figyelí s megjegyzésekkel kíséri. Ez a költő egy könyvfármí pszichoanalízis és pszichopatológia, ami bizonyára jobb jel, mint

ahogy a szterootíp egészség magyar író-mániakusai képzelik. A „Babits-líra jövője már kialakult: a forma szétszakad, mint egy szélben kirojtozott lobogó, de a megtalált eszméibe kapaszkodó én kiszabadul a gondolkozással és neuraszténiával megmérgezett életrelativitás örvényéből“.

Nyugat. — 1928. évf. 22—24. sz. Tóth Árpád halálát meleghangú cikkek siratják: Babits Mihály, Ignotus, Tersánszky Jenő, Peterdi István. Elek Artúr. Schöpflin Aladár, Füst Milán cikkei. — Schöpflin Aladár és Füst Milán kegyeletesen megújítják Kaffka Margit emlékét. — Elek Artúr Babits Mihály negyedszázados költői munkásságát méltatja.

Pásztortűz. — 1928. évf. 18. sz. Gyalui Farkas: *Petelei Istránról*. Visszapillantás a kiváló novelláiró pályájára. Közöl néhány szép képet is.

Protestáns Szemle. — 1928. 11. sz. Gulyás Pál: *Némety Ferenc zsoltárfordító halálához*. Adatközlés. — Karácsony Sándor: *Imre Sándor*. Imre Sándor ma Magyarországon az egyetlen elismert tekintély, aki tisztán és harmónikus pedagógus-lelek. Legalapvetőbben az a nevelői lelkület jellemzi, amelyet nemrég megjelent *Neveléstanában* minden nevelőnél oly fontosnak tart. Ő ma a társadalmi egysülések egyik legszívesebben hallgatott szónoka. Egyike volt a legelsőeknek, aki már jórőgen megszabadította a szociálizmus nevelési követelményeit osztályharc jellegtől. — U. i. 12. sz. Karácsony Sándor: *Gombocz Zoltán*. Gombocz Zoltán egyik nagy érdeme, hogy a nyelvi jelenségeket egységre vitte és a legminuciózusabb hangtani kérdéseket is a mondat szempontjából tekinti. Tudományos jelentősége, hogy a magyar nyelvtudományt véglegesen felszabadította a logikai iskola béklyójából és lélektani irányba terelte. — 1929. évf. 1. sz. Németh László: *A vizsgolyi biblia*. A Károli-fordítás sem a magyar nyelv, sem a magyar műfordítás történetében nem ugrás. A közel száz kiadás fölé került Károli Gáspár név voltaképp egy kollektív erőfeszítés neve. Tagadhatatlan, hogy Balassa lírája mellett a protestáns bibliafordítás a XVI. század legjelentősebb magyar irodalmi alkotása. — Gulyás Pál: *A „Bericht vom Sacrament des Altars“* c. Szabó Károly szerint (R. M. K. II. 212. sz.) Hartlieb Jánostól származó 1590-i monyorókereki nyomtatványról megállapítja, hogy szerzője nem Hartlieb. Egyéb e kérdéssel kapcsolatos adatokból következtetve nem látszik lehetetlennek, hogy Beythe Istvánnak 1582-ből való *Agendája* Homburger János gráci evangélikus lelkész „Christliche Agenda . . .“ c. művének fordítása.

Religio. — 1928. évf. 4. sz. K. Gy.: *Madách és a társadalmi kérdés*. Gondolatok a londoni színház és a falanszter-rendszer bírálatához. A cikkírő utal azokra a szociálista és kommunista munkákra, melyeket Madách tanulmány tárgyává tett. (Ez adatokat nem nyújt a cikk.)

Széphalom. — 1928. évf. 11—12. sz. Dézsi Lajos: *A Vigyázó-alapítvány és a magyar tudománypolitika*. Nagyszabású programot nyújt arra nézve, hogy a Magyar Tudományos Akadémia milyen munkákat adjon ki a Vigyázó-alapítvány évi kamataiból. Akadémiánk vezetői nagy hasznát fogják venni ezeknek a tanácsoknak s bizonyára elsőrangú feladatukul tekintik a könyvek és folyóiratok kiadását, szemben azokkal, akik egyéb célokra szorotnának költenek. — Vajthó László: *En, Ady Endre*. A már ismertett tanulmány folytatása. — Várkonyi Nándor: *Óláh Gábor*. Mutatvány a szerző-

nek most megjelent munkájából. — Thienemann Tivadar: *A platonista Rimay*. Adatok a magyarországi XV. és XVI. századi neoplatonista törekvésekhez. — Szori Endre: *Benedek Elek*. Abból az alkalmából, hogy Szabó Dezsdé az Előrs hetilapban idélen támadást intézett Benedek Elek ellen, méltányoló cikket közöl a megtámadott és kigúnyolt íróról. — Zolnai Béla: *A kettészakadt irodalomtudomány*. Kritikai megjegyzések Császár Elemérnek a magyar irodalomtörténet százéves fejlődéséről szóló vázlatához.

Színházi Élet. — Képes hetilap. 1928. évf. 52. sz. *Ady Endre ismeretlen szerelmes levelei*. A. E. még házassága előtt levelezett egy svájci nevelőintézetben tanuló magyarországi leánnyal. A cikk közöl néhány levelet és hasonmást. Körülbelül ötven levél és levelezőlap örzi M. Duschnitz Alice írásai között A. E. sok gyöngéd figyelmének emlékeit. M. D. A. jelenleg Kolozsvárt élő úriasszony.

Szocializmus. — 1928. évf. 11. sz. Nádass József: *Szocialista magyar irodalomtörténet*. Közli egy ilyen irodalomtörténet vázlatát Bessenyei Györgyig. Az alsó néposztályok nyelvét először Apáti Ferenc Feddő éneke szólaltatja meg. Utána kevés adat van, mert még a jobbágysaládból származó Tinódi Sebestyén is kerül a jobbágysággal minden igazi kapcsolatot s a nagy urak szolgálatába szegődik. A protestáns papok munkáiban akadnak fohászkodások az elnyomott népért. Apáczai Csere János munkássága az addigi világkép megbontását célozza. A kuruc daloknak erős szociális magva van, egy részük a nincstelenség szenvedéseiről szól. A régi szellem gyökeres változása Voltaire tanításainak Magyarországra való érkezésével kezdődik.

Vasárnap. — 1928. évf. 17. sz. Cserny Rózsi: *Aranyhílt bogozó íróember*. Váth János írói munkásságának meleghangú méltatása.

II. Hírlapok.

Magyar Hírlap. — 1928. évf. dec. 30. Vikár Béla: *Heinrich-reminiscencia*. Számos jellemző emléket elevenít föl Heinrich Gusztáv életéből. H. G. egyetemi tanárságának első évében Pest még egészen német jellegű volt, nem is említve Budát, ahol magyar szóval alig lehetett boldogulni. Budapest nem tudott még magyarul, viszont a vidékről feljövő egyetemi hallgatók jórésze nem tudott németül. H. G. előadásai így is a legnépesebb kollégiumok közé tartoztak, mert H. G. olyike volt a legpompásabb előadóknak, amit többi tanártársáról nem lehetett elmondani.

Nemzeti Újság. — 1928. évf. dec. 7. Czákó Elemér: *Veszélyben a magyar könyv*. Vezércikk arról, hogy milyen tünetei vannak az írói és könyvkiadói túlprodukciónak s mennyire leromlott a könyvvásárló közönség felvevő piaca. A könyvet előállító kiadók és a könyvet fogyasztó olvasóközönség közt a viszony meg van zavarva. A könyvvásárlásnál az aktuális reklám dönt, az ipari könyvtermelés a minőség rovására burjánzik. A könyvek életét megrontják az ingyen könyvek, az erőszakos ügynökségek, a vég nélküli részletfizetések. Ezek nyomán lassankint beáll az általános könyvieszony. Míg a háború előtti Nagy-Magyarországon egy évben 2377 könyv

jelent meg, a mai Magyarország határai közt 1926-ban már 3828 mű látott napvilágot. Ha a százhatmilliós dúsgazdag Amerika csak 9925 könyvet termel egy évben, a nyolcmilliós szegény Magyarország nem bírhat el 3828-féle könyvet évenként. — Dec. 25. Brisits Frigyes: *A katolikus líra*. A modern magyar líra keretében joggal keresi a maga helyét és elismerését az új katolikus líra is. A modern líra nemcsak stílusváltozás és ízlésfordulat, hanem világnézet-átváltás is. A katolikus líra is átment bizonyos külső és belső átalakulásokon, átcserelődött szemlélete, módosult szókinésének jelentéstana. A korábbi katolikus líra az egyetemes egyházi ének és imádság lélektanának bensőségei közt kialakult költészet, az új katolikus líra az egyéni vallásos lélek belső liturgiája és misztikája. A katolikus világnézet élet- és értékségeiből hajtott ki Harsányi Lajos, Sik Sándor, Gáspár Jenő, Mécis László, Kocsis László, Németh István, Mentés Mihály és Pakots Károly költészete. — Dec. 30. Vas Tamás: *Sik Sándor*. Meleghangú megemlékezés a költőről. „Harsányi Lajossal együtt az új katolikus költészet vezérfírfát kaptuk benne, akinek dalában a katolikus és magyar lélekvilág úgy tükröződik, mint a tisztafényű hold a csendes tó színén.“

Pesti Hírlap. — 1928. évf. dec. 30. Tamás Ernő: *Egy halhatatlan költő napjai a Pesti Hírlapnál*. Reviczky Gyula utolsó éveiről. R. Gy. 1887-ben lett a Pesti Hírlap munkatársa, értékes színházi kritikákat írt, de betegsége gyorsan elhatalmasodott rajta. A halála alkalmából megjelent tudósításokat részletesen ismerteti a cikkíró. — Baktay Ervin: *Magyar író Indiában*. Kevesen tudják, hogy Justh Zsigmond egyidőben Indiában üdült s itt állandó vendége volt az angol társaságoknak. Egy angol tábornok a maga feljegyzéseiben megemlékezik róla, mint igen rokonszenves magyar emberről.

Sárospataki Hírlap. — 1927. évf. 43. sz. Gulyás József: *Gárdonyi Géza és Sárospatak*. G. G. főosztendeig a sárospataki református gimnáziumban is tanult s később is szeretettel gondolt a sárospatakiakra. A cikkíró egybegyűjti a kérdéssel kapcsolatos adatokat. — 48. sz. Rácz Lajos és Hodossy Béla: *Gárdonyi és Sárospatak*. Kiegészítő adatok az előbbi cikkhez. — 1928. évf. 1. sz. Harsányi István: *Nádaskay András sárospataki főiskolai nyomdász eddig ismeretlen levele Kazinczy Ferenchez*. Hű másolatban közli a szöveget.